

חומש דברים

סדר דברים

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>הרמ"ז בפירושו כותב הטעם לכך שצריך לברך, שהברכה נועדה להגן עליהם מקנאה ומעין הרע וכו' העלול להגרם.</p>	<p>"ה' א' הרבה אתכם" וכו'; "ה' א' אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים" וכו'. משה רבנו תאר את הקושי שלו אז לשפוט אותם לבדו ללא עזרה, וביטא זאת במילים "ה' א' הרבה אתכם". ומדוע הוסיף לברכם: "ה' א' אבותיכם" וכו'?</p> <p>אלא, כיון שהזכיר את שבחם, שהם רבים - ברכם, וזהו גילוי עין טובה. (המקור בזהר במדבר קי"ז)</p>	<p>א': י"א י"א</p>	<p>עין טובה</p>
<p>נושא זה עולה מדי פעם בקרב הציבור בהקשר למינויים של אנשים לתפקידים ציבוריים או בהקשר של דיונים משפטיים.</p>	<p>"לא תכירו פנים במשפט" – "זה הממונה להושיב הדיינים שלא יאמר איש פלוני נאה או גיבור אושיבנו דין" וכו'. (רש"י). ומכאן הוראה לכל מינוי ציבורי שאסור למנות אדם עפ"י שיקולים אישיים.</p>	<p>א': י"ז</p>	<p>בחירת אנשים נקיה משיקול צדדי</p>
	<p>"לא תגורו מפני איש" – "שניים שבאו לדין, אחד רך ואחד קשה ושמעת דבריהם ואתה יודע להיכן הדין נוטה, מנין שאי אתה יכול לומר להם איני נזקק לכם (אינני מעונין לשפוט אתכם)? ת"ל: "לא תגורו מפני איש" (סנהדרין, ו' ב').</p>	<p>א': י"ז</p>	<p>פסיקת דין נקיה מהשפעה זרה</p>
<p>יש לפרט מעט מהניסים: מן, שלו, הצלה מעמלק וכו'.</p>	<p>"ותאמר, בשנאת ה' אותנו הוציאנו מארץ מצרים" וכו' – זוהי כפיות טובה! וכי כל הניסים הגדולים שעשה ה' להם עד כה באו מתוך שנאה?!</p>	<p>א': כ"ז</p>	<p>חטא המרגלים – כפיות טובה</p>
<p>יש להשוות למה שנאמר בסדר "שלח": "ויאמר ה' אל משה עד אנה ינאצוני העם הזה ועד אנה לא יאמינו בי" וכו' (במדבר, י"ד: י"א)</p> <p>השווה לסדר "שלח" – "ויכוס ויכתום עד חרמה". (במדבר, י"ד: מ"ה)</p>	<p>"ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' א' " וכו' – משה מצייץ את אחת מהמידות שבהן פגמו דור המדבר בחטא המרגלים.</p> <p>"ויאמר ה' אלי אמור להם לא תעלו ולא תלחמו כי אינני בקרבכם" וכו' – "ולא שמעתם ותמרו את פי ה'... ויכתו אתכם בשעיר עד חרמה".</p>	<p>א': ל"ב א': מ"ב-מ"ד</p>	<p>חטא המרגלים – פגם באמונה ענשו של מרי כלפי ה'</p>

סדר ואתחנן

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
מכאן למדו חז"ל לתקן בתפילת עמידה ברכות השבח לפני הבקשות.	<p>”הי א' אתה החלות להראות את עבדך את גדלך” וכו' – ”אעברה נא ואראה את הארץ הטובה”.</p> <p><u>לפני</u> שביקש משה להכנס לארץ, הקדים בשבחו של הקב"ה.</p>	<p>בקשה מהקב"ה – יש להקדים לה שבח</p>
אין בזה סתירה או חסרון לכך שהמצוות הן חוקים וגזרות שיש לקיימם גם ללא הבנה.	<p>”ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים... ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה” – ...”שאין שום גוי במציאות כזה שיהיו לו חוקים מורים מציאות האיל ודרכיו ומשפטיו צדיקים <u>שאין</u> <u>בם</u> <u>ענין</u> לתועלת הדיין ולא לשכר חזניהם <u>וסופריהם</u>, אבל כל עניינם משפט וצדק (ספורנו).</p>	<p>קיום המצוות – שבח לעם ישראל בעיני הגויים</p>
<p>השוה: ”אתם <u>ראיתם</u> כי מן השמים דברתי עמכם” (שמות, כ': י"ט)</p> <p>ועיין ברמב"ם הלכות יסודי התורה (ח': א'-ב'): משה רבנו לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה... ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני. <u>שעינינו ראו</u> ולא זר ואזנינו שמעו ולא אחר וכו'.</p>	<p>”רק השמר לך ושמור נפשך מאד פן תשכח את הדברים אשר <u>ראו</u> <u>עיניך</u>... והודעתם לבניך ולבני <u>בניך</u>. יום אשר עמדת לפני ה' א' בחורב” וכו' – ”וצוה במצות עשה שנודיע בו לכל זרענו מדור לדור כל מה שהיה שם <u>בראיה</u> ובשמיעה... נכחיש כל חולק וכל <u>מספק</u> ונשקר אותו, לא יועילוהו אות ולא יצילוהו מופת” וכו'. (רמב"ן – עיין שם בהרחבה)</p>	<p>מעמד הר סיני – עדות הנמסרת מדור לדור – חזקה יותר מנבואת משה</p>
<p>עיין פירוש ”אבן עזרא” ביתרו (כ': י"ד) על הפסוק ”לא תחמוד” שהסביר במשל יפה שכפרי לא יתאוה (להנשא) לבת מלך שאינו שייך להתחתן איתה.</p>	<p>”ולא תחמוד אשת רעך” וכו' – איך יגיעו לקיום איסור זה? על ידי שישמח בחלקו וירגיש שהוא עשיר (אבות ד': א')</p>	<p>השמח בחלקו – נמנע מחמדה</p>
<p>השווה מה שנאמר בדברות ראשונות: ”ויאמר משה אל העם אל תיראו כי לבעבור... תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו” (שמות, כ': י"ז)</p>	<p>”ויהי כשמעכם את הקול מתוך החושך... למה נמות... אם יוספים אנחנו לשמוע את קול ה'... - ”מי יתן והיה לבבם זה להם <u>ליראה אותי</u> ולשמור כל מצותי <u>כל הימים</u>”.</p>	<p>יראת שמים – מטרת מעמד הר סיני</p>

הרחבה/הערות	המקור פ"ר ופס'	המדה/הערך
<p>השווה להלן: "פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת... ורם לבבך ושכחת את ה' א' המוציאך מארץ מצרים" וכו' (ח"י: י"ב-י"ד)</p>	<p>"והיה כי יביאך ה' אל הארץ... ערים גדולות וטובות אשר לא בנית ובתים מלאים כל טוב" וכו' – "השמר לך פן תשכח את ה' אשר הוציאך מארץ מצרים" וכו'</p>	<p>סכנת העושר – שכחת ה'</p>
<p>יש להדגים בכמה מצוות שבוטל בהן צד הטוב והישר שבעשייתן.</p>	<p>"ועשית הישר והטוב בעיני ה'" – "על דרך הפשט יאמר תשמרו מצוות ה' ועדותיו וחוקותיו ותכוון בעשייתן לעשות הטוב והישר בעיניו בלבד" (רמב"ן)</p>	<p>מטרת החינוך – עשיית הטוב והישר</p>

סדר עקב

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
ניסי מצרים עברו מדור לדור ויש בהם כדי לחזק את רוח האמונה לקראת כיבוש הארץ.	"כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני, איכה אוכל להורישם? לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' א' לפרעה ולכל מצרים... כן יעשה ה' א' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם".	ז': י"ז-ט"ט	זכרון העבר – בטחון לעתיד
משה מזהיר כמה פעמים על כך ואף בשירת "האזינו" לא נעדר מקומו של חשש זה: "וישמן ישרון ויבעט... ותשכח א'ל מחוללך" (ל"ב: ט"ו-י"ח)	"ואכלת ושבעת... השמר לך פן תשכח את ה' א'... פן תאכל ושבעת... ורס ללבבך ושכחת... ואמרת בלבבך כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה. וזכרת את ה' א' כי הוא הנותן לך כוח לעשות חיל".	ח': י"ח	סכנת העושר – שכחת ה'
וכן בדברות ראשונות נאמר: "כי לבעבור... תהיה יראתו על פניכם לבלתי תחטאו" (שמות, כ': י"ז)	"ועתה ישראל מה ה' א' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' וכו' – זוהי גם מטרת מעמד הר סיני – "מי יתן והיה לבבם זה להם ליראה אותי" (ה': כ"ה)	י': י"ב	תמצית עבודת ה' – יראת שמים
הכתוב מבליט את חלקם בפרשת קרח. גם בפרשת פנחס נאמר: "...הוא דתן ואבירם קריאי העדה אשר היצן על משה ועל אהרן בעדת קרח" וכו' (כ"ו: ט"ו) כלומר, הם הפיצו והגדילו את המחלוקת.	"ואשר עשה לדתן ולאבירם בני אליאב בן ראובן אשר פצתה הארץ את פיה ותבלעם" וכו' – הכתוב מזכיר אותם כאן ובפרשת פנחס להדגיש חומרת המחטיא את הרבים. גם יש לזכור שלא הסכימו להתפייס עם משה "וויאמרו לא נעלה" (במדבר, ט"ז: י"ב)	י"א: ו'	חומרת המחטיא את הרבים
התלות של ארץ ישראל במטר השמים מחייבת את עם ישראל לשאת עיניהם תמיד אל ה' ולקיים מצוותיו.	"כי הארץ אשר אתר בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים היא... והשקית ברגלך כגן הירק. והארץ אשר אתם עוברים שמה לרשתה... למטר השמים תשתה מים" – "כי הארץ הזאת טובה מארץ מצרים לשומרי מצוות ורעה מכל הארצות ללא שומרים... אם אתם שומרים מצוות עיני ה' א' בה להשקותה במטר השמים... ואם לא "ועצר את השמים" (רשב"ם).	י"א: י"ז-י"ז	ייחודה של ארץ ישראל לעומת ארץ מצרים

סדר ראה

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס' י"א: כ"ו-כ"ח	המדה/הערך
<p>יסוד הבחירה החפשית מופיע גם לקמן: "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע..." (ל': ט"ו)</p> <p>יש להזכיר את הפעם הראשונה בה מופיע יסוד זה, אצל קין: "הלא אם תטיב שאת ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ..." (בראשית, ד': ז')</p>	<p>"ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה. את הברכה אשר תשמעו... והקללה אם לא תשמעו..." – "פירושו כי אני נותן לפניכם דרך ברכה ודרך קללה... שתבררו לכם מהן מה שתצוו" (רמב"ן)</p>		<p>בחירה חפשית</p>
<p>בחומש "משנה תורה" חוזר משה רבנו על מצוה זו הרבה פעמים בגלל חשיבותה לקיומנו על הארץ. מצוה זו נזכרה גם לעיל בפרשת "מזבחותיהם תתוצו ומצבותם תשברו..." (ז': ה')</p>	<p>"אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים... ונתצתם את מזבחותם..." – עבודה זרה היא אחת משלשה האיסורים החמורים ביותר שנאמר עליהם: "יהרג ואל יעבור", וגורמת לגלות: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם" (ויקרא, י"ח: כ"ח) ורמב"ן (שם פס' כ"ה) כתב: "והנה הארץ שהיא נחלת ה' הנכבד תקיא כל מטמא אותה ולא תסבול עובדי עבודה זרה ומגלים עריות".</p>	<p>י"ב: ב'-ג'</p>	<p>ביעור עבודה זרה מן הארץ – בסיס לישיבתנו עליה</p>
<p>חז"ל אמרו: "שלשה צריכים חיזוק..."</p>	<p>"רק חזק לבלתי אכול הדם" – ר' שמעון בן עזאי אומר לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות. אם הדם שהוא קל להשמר ממנו שאין אדם מתאווה לו, הוצרך לחזק באזהרתו, קל וחומר לשאר מצוות (ספרי ע"ו, הובא ברש"י)</p>	<p>י"ב: כ"ג</p>	<p>מצוות צריכות חיזוק</p>
<p>בדומה לזה מצאנו שהקב"ה מבטיח: ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' א' שלש פעמים בשנה" (שמות, ל"ד: כ"ד).</p> <p>יוצר האדם יכול לפעול שינויים באדם ברגשותיו של האדם בכל עת.</p>	<p>עשיית דין באנשי עיר הנידחת עלולה לגרום לנזק מידותי – שחיקה ברגש הרחמנות הטבעי לאחר הריגה (על פי דין) של הרבה אנשים! התורה מבטיחה שכנגד זה "יאזן" הקב"ה את רמת מדת הרחמים של העוסקים במצוה – "ונתן לך רחמים ורחמך והרבך".</p>	<p>י"ג: י"ח</p>	<p>איזון המידות על ידי הקב"ה</p>

המדה/הערך	המקור	הרחבה/הערות
האמונה בהשארות הנפש	פר' ופס' י"ד: א'- ב' "לא תתגודדו... כי עם קדוש אתה... – "ולפי דעתי כי טעם עם קדוש – הבטחה בקיום הנפשות (לאחר הפטירה) לפניו יתברך" (רמב"ן)	ובכלל איסור זה איסור בכי וצער יותר מגדרי אבלות, שאין אנחנו מסוגלים לרחם על הנפטר יותר מהקב"ה.
מאכלות אסורים – תועבה, מיאוס הם לאדם	י"ד: ג' "לא תאכל כל תועבה" – "להגיד כי כל הנאסרים נתעבים לנפש הטהורה... כי המאכלים האסורים הגסים יולידו עובי ואטימות בנפש" (רמב"ן)	איסורי המאכלות המפורטים - חוק וגזירה הם. אבל חשוב לדעת שהם גם מזיקים לנפשו הטהורה של האדם.
העוני בישראל – חטא או נסיון	ט"ו: ד', ז', י"א בתחילה מבטיחה התורה: "אפס כי לא יהיה בך אביון" ואחר כך מתארת מצב: "כי יהיה בך אביון" ובהמשך אף אומרת: "כי לא יחדל אביון". סתירה מדומה זו מבאר רס"ג בפירושו ואומר: "ואם יהיה בך אביון בחטא או בנסיון". מצב העוני בא או כעונש על חטא או כנסיון, להתמודדות האדם במצב כזה.	רש"י מביא דרשת חז"ל לישב "סתירות" אלה: "בזמן שאתם עושים רצונו של מקום אביונים באחרים ולא בכס, וכשאינ אתם עושים רצונו של מקום – אביונים בכס" (פסוק ד').
נדיבות בנתינה (עין טובה)	ט"ו: י' "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו". לא די בכך שאדם מקיים מצות צדקה ונותן לעני, אלא צריך שתהיה הנתינה בעין טובה, בטוב לב (עפ"י ר' יונה מגירונדי).	ואולי גם במילים "פתוח תפתח" רמזה התורה שנתנת הצדקה תהיה בפתיחת הלב ולא רק בפתיחת היד.

סדר שופטים

הרחבה/הערות	המקור פר' ופס'	המדה/הערך
וכן פירש ספורנו.	"צדק צדק תרדוף... למען תחיה וירשת את הארץ" וכו' – "כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל להושיבן על אדמתך" (רש"י בשם חז"ל)	משפט צדק מזכה ישיבה בארץ
עיין ביאורו הרחב של הרמב"ן שכתב שם בין היתר: "והוצרך במצוה הזאת צורך גדול מאד, כי התורה ניתנה לנו בכתב וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים (המתחדשים), והנה ירבו המחלוקות ותיעשה התורה כמה תורות! (לכן) וחתך לנו הכתוב הדין שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני ה', במקום אשר יבחר" וכו'.	"על פי התורה אשר יורוך... לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" – "אפילו אומר לך (הדיין) על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין וכו' (רש"י). והוסיף לבאר הרמב"ן: "וענינו אפילו תחשוב בלבך שהם טועים והדבר פשוט בעיניך, כאשר אתה יודע בין ימיך לשמאלך – <u>תעשה כמצוותם...</u> "כי רוח על משרתי מקדשו".	כוחה של אמונת חכמים
עיין רמב"ן וראב"ע!	"וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר... וקרא בו כל ימי חייו <u>למען ילמד ליראה את ה'...</u> <u>למען יאריך ימים על ממלכתו</u> " וכו'.	סוד הצלחת המלך – יראת ה'
עיין לעיל י"ג: ד' וברשב"ם שם, וכן בהרחבה פירוש הרשב"ם לשמות ל"ב: ד'.	"לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קוסם קסמים מעוון ומנחש ומכשף... כי תועבת ה' כל עושה אלה... תמים תהיה עם ה' א"י. ולמה קיימים כוחות ניחוש וקוסמות בעולם ובהצלחה? "ולפי כי <u>מנסה</u> הקב"ה בס את ישראל, נתן כוח <u>ברוח הטומאה</u> , להגיד על פי השעירים" (רשב"ם). ומוסיף הרמב"ן: "שנייחד לבבנו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל והוא היודע אמיתת כל עתיד. <u>וממנו לבדו נדרוש העתידות</u> , מנביאיו או מאנשי חסידיו ר"ל אורים ותומים, ולא נדרוש מהוברי שמים.	תמימות בעבודת ה' מול קוסמות וניחוש

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>כתב הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות (פרק ז' הלכה י"ז – מהדורת הרב י. קאפח זצ"ל): "ומאחר שיכנס אדם בקשרי המלחמה יישען על מקוה ישראל ומושיעו בעת צרה ויידע שעל ייחוד השם הוא עושה מלחמה". ובהלכה כ' כתב: "<u>וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהייה כוונתו לקדש את השם בלבד מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעו רעה" וכו'.</u></p>	<p>"...ונגש הכהן ודבר אל העם ואמר אליהם... אל ירך לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, כי ה' א' ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם" – התנאי לנצחון – בטחון מלא בקב"ה ולא בנשק הצבאי – "שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גיבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק ישיבו לבם אל ה' ויבטחו בישועתו ויחשבו "כי לא בגבורת הסוס יחפץ... כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו". (רמב"ן)</p>	<p>כ': ב'ד'</p>	<p>סוד הנצחון במלחמה – בטחון בה'</p>
<p>יש להזכיר שיהושע נהג כך בכיבוש הארץ מידי שבעת עמי כנען: "שלשה כתבים שלח יהושע עד שלא נכנסו לארץ: הראשון שלח להם: מי שרוצה לברוח – יברח, וחזר ושלח <u>מי שרוצה להשלים – ישלים</u>, וחזר ושלח מי שרוצה לעשות מלחמה – יעשה" (רמב"ם, הלכות מלכים ומלחמות פרק ו', הלכה ח').</p>	<p>"כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום" – "אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו לשלום". כך פסק הרמב"ם בהלכות מלכים ומלחמות (פרק ו' הלכה א'). זוהי מצות עשה המבטאת את מהותו של עם ישראל השואף לשלום תמיד.</p>	<p>כ': י'</p>	<p>קריאה לשלום לכל אויב</p>
<p>יש להרחיב איסור השחתה לכל דבר שיש בו תועלת לאדם, (פרט לצורך הרחבת בית וכדומה).</p>	<p>"כי תצור אל עיר ימים רבים לא תשחית את עצה... כי ממנו תאכל" וכו'. אסור להשחית עץ מאכל אפילו לצורך מצור על עיר! גם בזמן מלחמה חייב אדם לשמור על מדותיו הטובות.</p>	<p>כ': י"ט</p>	<p>חומר איסור השחתה</p>
<p>יש במעשה הזקנים "גם עדות כלפי שמים, שלא התרשלו בתיקון הדרכים ושמירתם, ושאינם יודעים מי הרג את זה" (רמב"ן).</p>	<p>"כי ימצא חלל באדמה... ויצאו זקניך ושופטיך ומדדו... וכל זקני העיר ההיא הקרובים אל החלל ירחצו את ידיהם... וענו ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה" וכו' – מנהיגי העיר הקרובה אל החלל צריכים לבטא באופן פומבי, שאין להם קשר לרצח. ועד שיעשו זאת, רובצת אחריות מוסרית (לפחות) על אותה עיר הקרובה לחלל.</p>	<p>כ"א: א'ט' פרשת עגלה ערופה</p>	<p>אחריות המנהיגים – עד היכן?</p>

סדר כי תצא

הרחבה/הערות	המקור פר' ופס'	המדה/הערך
<p>יש לפרט את שלבי הטיפול בבעייה הכוללים יחס אנושי אל האשה מצד אחד ויחס מחמיר לקדושת ישראל, בכך שאיננו יכול לשאתה לאשה מיד, רק לאחר שיעבור שלב שבו היא מתגנה עליו וכן חייב לגיירה.</p>	<p>במלחמה נתון הלוחם למאבקי כוחות נפשיים ויצריים. אם התעורר בו חשק לאשה נכרייה שראה, מותרת היא לו בתנאים מאד מגבילים: "דברה תורה כנגד יצר הרע". כל הטיפול בבעייה זו מגלה לנו דרך מיוחדת, דרך התורה להתמודדות עם יצר הרע, שמטרתה לשמור על קדושת ישראל.</p>	<p>דין אשת יפת תואר – התמודדות עם יצר הרע</p>
<p>זוהי דוגמא לרדיפת צדק על ידי התורה הצליל עשוק מיד עושקו.</p>	<p>"לא יוכל לבכר את בן האהובה על פני בן השנואה הבכור. כי את <u>הבכור בן השנואה יכיר</u>". התורה דואגת לזכויותיו של כל אדם וגם אב ביחס לבנו אין לו בעלות על זכות הבכורה המגיעה לבנו הבכור.</p>	<p>הבכור – שמירה על מעמדו – גילוי מידת הצדק</p>
<p>יש להביא דוגמאות נוספות שמביא הרמב"ן שם: "וכן דרך הכתוב שיזהיר כן כאשר ימותו לגדר <u>כדי שתהיה במיתתם תקנה לאחרים</u>, כי הזכיר כן <u>בזקן ממרא</u>, לפי שאין בהוראתו חטא שייהיה ראוי למות בו, רק <u>הוא להסיר המחלוקת מן התורה... וכן בעדים זוממין שנהרגין (אעפ"י ש) ולא הרגו" וכו'.</u></p>	<p>"כי ייהיה לאיש בן סורר ומורה" וכו' – "ועל הכלל (מכל מקום) אין בו עתה חטא מות ועל שם סופו הוא נידון, כמו שהזכירו רבותינו וזה טעם "וכל ישראל ישמעו וייראו", כי לא הומת בגודל חטאו <u>אלא ליסר בו את הרבים ושלא ייהיה תקלה לאחרים</u>" (רמב"ן, עיין שם)</p>	<p>דין סורר ומורה – עשיית דין בפרט כתיקון לחברה</p>
<p>תורתנו הקדושה מגיעה בהתייחסותה גם למקומות נמוכים ושפלים. דוגמא נוספת: קדושת המחנה – להלן כ"ג: י-ט"ו.</p>	<p>"לא תלין נבלתו על העץ כי קללת א' תלוי" וכו' – למרות בזיונו של הנידון יש להורידו עם חשכה למנוע "זלזולו של מלך", שאדם עשוי בדמות דיוקנו וישראל הם בניו" (רש"י).</p>	<p>כבוד שמים נתבע גם בדין תלוי</p>

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>ומכאן נוכל להביא דוגמאות לשמירה על רכוש ציבורי: ברז דולף בגינה ציבורית, אורות דלוקים בבית הכנסת וכדומה.</p>	<p>"...השב תשיבם לאחידך... וכן תעשה לכל אבדת אחידך". על כך אמרו חז"ל (אבות, ב' : י"ב) ר' יוסי אומר: "יהי ממון חברך חביב עליך כשלך". חייב אדם לגלות אחריות ביחס לרכושו של חברו, דומם ובעלי חיים, אם הוא מוצא אותם בסיכון מסוים.</p>	<p>כ"ב: ב'- ג' אחריות לרכוש הזולת</p>
<p>ההסבר לביטוי זה בהקשר של החלפת בגדים בין גבר לאשה, הוא שבהחלפת הבגדים יש סימן של שינוי טבעים, כביכול, בין האיש לאשה.</p>	<p>"לא יהיה כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה, כי תועבת ה' כל עושה אלה". הביטוי תועבה מופיע בהקשר של מעשים שהם מנוגדים לסדר שטבע, קבע הקב"ה בעולם ולכן מופיע ביטוי זה גם בהקשר לעבודה זרה – לעיל (ז'): כ"ה-כ"ו): "ולא תביא תועבה אל ביתך והיית חרם כמוהו", הכנסת עבודה זרה הביתה גורמת להרס יסודות הבית והפיכתו למשהו חסר זכות קיום.</p>	<p>כ"ב: ה' תועבה – שינוי מעשי ה', חוקי הבריאה</p>
<p>כך פירשו גם ראב"ע, רמב"ן, רמב"ם וחזקוני. ואין בזה סתירה למאמר חז"ל "שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות". עיין באריכות הסברו של הרמב"ן כאן.</p>	<p>"כי יקרא קן צפור לפניך... לא תקח האם על הבנים, שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" וכי – "לפי דרך ארץ ולתשובת המינין... שדומה לאכזריות ורעבתנות לקחת ולשחוט ולבשל ולאכול אם ובנים יחד" (רשב"ם).</p>	<p>כ"ב: ו'- ז' רחמנות במצות שילוח הן</p>
<p>מדרכי הקב"ה בהנהגת עולמו לתת שכר או עונש מידה כנגד מידה. על פי זה דרשו חז"ל: "עשר תעשר" עשר בשביל שתתעשר.</p>	<p>"כי יקח איש אשה ובא אליה ושנאה. ושם לה עלילות דברים והוציא עליה שם רע... וענשו אותו מאה כסף ונתנו לאבי הנערה, כי הוציא שם רע על בתולת ישראל, ולו תהיה לאשה, לא יוכל לשלחה כל ימיו". אם יתברר שטענתו היא שקרית – נענש הוא מידה כנגד מידה להחזירה אליו תמיד.</p>	<p>כ"ב: י"ג-י"ט מידה כנגד מידה במוציא שם רע</p>

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>לעומת זאת התורה מחנכת להכרת הטוב, כגון יחס הוגן כלפי המצרים – "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו". (אף על פי שגרות זו היתה בסבל ובעינוי גדול.)</p>	<p>"לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה'... על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים" וכו' – "והנראה אלי כי הכתוב הרחיק שני האחים (עמון ומואב) האלה, שהיו גמולי חסד מאברהם שהציל אביהם (לוט) ואמם מן החרב והשבי, ובזכותו שילחם ה' מתוך ההפיכה (של סדום) והיו <u>חייבין לעשות טובה עם ישראל, והם עשו עמהם רעה</u>. האחד שכר עליו בלעם בן בעור, והם המואבים, והאחד לא קידם אותו בלחם ובמים" וכו' – רמב"ן.</p>	<p>כ"ג: ד'- ה' עונשה של כפיות טובה</p>
<p>יסוד הכרת הטוב מרכזי הוא וחשוב ביותר בתורה. וכנגדו – כפיות טובה. אדם הראשון כפר בטובה שניתנה לו באומר: "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל" (רש"י). (עיין במפתח, מקורות נוספים)</p>	<p>"לא תתעב אדומי כי אחיך הוא" – "ואף על פי שראוי לך לתעבו ש"יצא בחרב לקראתך" (רש"י). "לא תתעב מצרי כי גר היית בארצו" – "...אף על פי שזרקו זכורכם ליאור. מה טעם? שהיו לכם אכסניה בשעת הדחק" (רש"י). יש כאן דרישה להתעלות על פני רגשות טבעיים של הרחקה ואף נקימה, במי שהצרו לנו, אך תורתנו הקדושה מבחינה בין יחסי העמים ולאלה שהיו לנו "אכסניה" מחוייבים אנו להכיר טובה.</p>	<p>כ"ג: ח' הכרת הטוב – עד היכן?</p>
<p>ההסבר לכך שקדושת המחנה כל כך הכרחית, כתובה לפנינו: "כי ה' אי מתהלך בקרב מחנך להצילך" וכו'. כלומר, כוחו האמיתי של הצבא כנגד אויביו תלוי ברמת הקדושה שבו, ובה במידה – השגחת ה' ושמירתו "להצילך ולתת אויביך לפניך".</p>	<p>"כי תצא מחנה על אויביך ונשמרת מכל דבר רע... והיה מחניך קדוש" – קדושת מחנה צבא ישראל היא מהותו של הצבא ושורשו. החל משעת גיוסו של החייל (דברי כהן משוח מלחמה), המשך בהכנות הארגוניות לסדרי המחנה (פסוק י"ג – "ויד תהיה לך מחוץ למחנה") ובהוראות האיטיות לכל חייל (פסוקים י"א ו"ד), נקראים ראשי הצבא והחיילים לשמור על קדושת המחנה.</p>	<p>כ"ג: י'- ט"ו קדושת המחנה</p>

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>ההיתר לקחת ריבית מנכרי איננה פוגעת במוסריותו של הישראלי, כיון שבענין זה התירה התורה לנהוג לפי מנהג הגויים, הרואים כדבר נכון וחוקי לקחת ריבית.</p>	<p>"לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל" וכו'. הריבית נקראת נשך מפני שיש בה פעולת נגיסה, לקיחה גסה מרכוש אחיך. ביסוד איסור ריבית, המחשבה ש"ברכת ה' היא תעשיר" (משלי י': כ"ב) ולא מעשים אלה או אחרים. אדרבא, בזכות מצות ההלוואה יבורך המלווה בהרחבת נכסיו.</p>	<p>כ"ג: כ'</p>	<p>ריבית – נשך "בבשר החי"</p>
<p>דומה מצוה זו לאיסור "לא תחסום שור בדישו".</p>	<p>"כי תבוא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" – במהלך עבודתו בשדה רשאי הפועל לאכול ואף כדי שובעה, כיוון שאין זה ראוי למנוע את חשקו הטבעי לפירות שהוא רואה ועוסק בהן, אבל "אל כליך לא תתן" – מה שאינו זקוק כעת לשובע נפשו – אסור לו לקחת.</p>	<p>כ"ג: כ"ה-כ"ו</p>	<p>אכילת הפועל בשדה – צורך נפשי – חסד כלפיו</p>
<p>קדושת הבית היהודי כוללת שמחה שמחויב בה החתן כלפי כלתו, אך גם עקרונות אחרים הנלמדים ממקומות שונים בתורה. כגון פרשיות הנישואין של האבות: צניעות שרה, אהבת יצחק לרבקה, מסירותה של רחל ללאה ועוד.</p>	<p>"כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא... ושימח את אשתו אשר לקח" – יסודות הבית היהודי כוללים את השמחה, הקשר הטוב והאמיתי שבין איש לאשתו. ערך זה תחילתו בשמחה שצריך החתן ליזום בבנית הקשר עם כלתו ולצורך זה פטרה אותו התורה מחובות ציבוריות למשך שנה, להורות לנו עד כמה חשוב ערך זה של שמחה ביניהם.</p>	<p>כ"ד: ה'</p>	<p>"שמח תשמח" – חובת החתן לשמח את כלתו</p>
<p>מעמדו האישי של האדם מישראל, כבודו וחירותו מקבלים מקום חשוב בתורה. גם עבד עברי זוכה ליחס מיוחד הן בשנות עבודתו והן בצאתו לחופשי ("הענק תעניק לו" וכו'). הגונב ומוכר איש מישראל כאילו שפך את דמו, לכן חייב גם הוא מיתה.</p>	<p>"כי ימצא איש גונב נפש מאחיו... והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא" וכו'. שפיכות דמים מחייבת מיתה כי יש בה מידה כנגד מידה – נפש תחת נפש. אך, כשיהודי גנב ונשללת חירותו – הוא נכפה להכנס לרשותו של הגנב וגם נמכר – זוהי השפלה יוצאת דופן שגם היא מחייבת מיתה.</p>	<p>כ"ד: ז'</p>	<p>גניבת נפש – מחייבת מיתה</p>

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
יש לעיין בפרטי דיבור מרים למשה. (עיין ספר "חפץ חיים") להראות את דקדוק התורה בחטא זה של לשון הרע.	"השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות... זכור את אשר עשה ה' א' למרים" וכו' – סמיכות הפסוקים רומזת לקשר שבין צרעת ללשון הרע. בא כאן ביטוי לחומרת העברה, עד כדי כך שחובתנו לזכור את צרעת מרים כסמל לחומרה של דיבור לא טוב, אף שהכוונה היא טובה. (דוגמת מרים שהתכוונה לטובה).	כ"ד: ח' - ט'	הרחקת-יתר מלשון הרע
התורה מקפידה על כבוד האדם, גם על כבוד מי שנענש במלקות, ולהבדיל, מי שנידון למיתה ותולים אותו על עץ – "לא תלין נבלתו על העץ... כי קללת א' תלוי" (לעיל, כ"א: כ"ג).	"ארבעים יכנו לא יוסיף, פן יוסיף... ונקלה אחיך לעיניך" – למרות שחייב הנידון בעונש מלקות, צריך להקפיד שלא יבוא לידי קלון נוסף.	כ"ה: ג'	הבושה בקבלת המלקות
חשיבות הקמת שם לאח הנפטר היא בכך שמחיים את שמו ומונעים את סילוקו מישראל. שהרי מי שאין לו בן חשוב כמת עוד בחייו, ואילו מי שהשאיר בן נקרא חי גם במותו.	"והי' הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת" וכו' – במצות יבום דואגת התורה לעתידו של הנפטר, ששמו לא יימחה. אם יזכו היבם ויבמתו לבן, יקום הבן על שם אחיו המת, ושם הנפטר ייחיה חי בישראל. בן שנולד הוא בנין לאב שהלך לעולמו, ומנציח כך את שמו.	כ"ה: ו'	מצות יבום – הנצחת שם הנפטר
המושג תועבה נזכר בהקשר למעשים המבטאים קלקול שרשי, שינוי בטבע שקבע ה' בעולם. לכן נזכר ביטוי זה בענין עבודה זרה וגילוי עריות, שהם הפיכת הסדר שקבע ה' בעולם.	"לא ייחיה לך בכיסך אבן ואבן גדולה וקטנה... כי תועבת ה' כל עושה אלה, כל עושה עוול" – תועבה היא ביטוי קשה למעשה המנוגד לחוק - טבע שקבע ה' בעולם. היושר שבין בני אדם צריך להיות בטבעם של הבריות ואם אינו קיים הרי זה תועבה לפני ה', מאוס הוא מאד.	כ"ה: י"ב-ט"ז	קלקול מידות המשקל – תועבה היא

סדר כי תבוא

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>כתב בעל "ספר החינוך", רבי אהרן הלוי זצ"ל, על מצוה זו: "...בהטיב אליו ה' ברוך הוא ובברכו אותו ואת אדמתו לעשות פירות... ראוי לו לעורר ליבו בדברי פיהו ולחשוב כי הכל הגיע אליו מאת אדון העולם ויספר חסדיו יתברך עלינו ועל כל עם ישראל" וכו'.</p> <p>ערך זה הוא יסוד מרכזי בתורה – למקורות נוספים, עיין במפתח.</p>	<p>"...ולקחת מראשית כל פרי האדמה... ובאת אל הכהן... ואמרת אליו הגדתי היום לה' א' כי באתי אל הארץ... וענית ואמרת לפני ה' א' ארמי אובד אבי וירד מצרימה... ויוציאנו ה' ממצרים... ויביאנו אל המקום הזה" וכו' – מצות הבאת ביכורים ומקרא ביכורים מבטאים את הערך "הכרת הטוב" שקיים בנו, חייבים אנו להביאו לידי ביטוי מידי פעם.</p>	<p>כ"ו: א' י"א</p>	<p>הכרת הטוב – מצות ביכורים</p>
<p>בדומה למצוה זו מצאנו את משה מוסר דין וחשבון על התרומות שהתקבלו לבניית המשכן ועל השימוש בהן. (פרשת "ואלה פקודי").</p>	<p>"כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך... ואמרת לפני ה' א' בערתי הקדש מהבית" וכו' – חובת נתינת מעשרות אינה מסתיימת בנתינה, אלא בוידוי מעשרות, חובה על הנותן לבטא בשפתיו ולהתוודות שאכן קיים את מצות נתינת המעשרות כהלכתה. יש כאן ערך של נטילת אחריות מלאה ודיווח על ביצוע המשימה.</p>	<p>כ"ו: י"ב-י"ד</p>	<p>נתינת דין וחשבון – מצות וידוי מעשרות</p>
<p>יש להזכיר את המקומות המקבילים לענין זה, בפרשה שנייה של קריאת שמע: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה" וכו'. וכן בפרשת "אחרי מות" (ויקרא, י"ח: כ"ח): "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה" וכו'.</p>	<p>"ויצו משה... והייה ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ... והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד, וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך למען אשר תבוא אל הארץ אשר ה' א' <u>נותן לך</u>" וכו' – תנאי זה לאחיזתנו בארץ, קיום התורה, נמצא בעוד מקומות בתורה. כאן נצטוו לעשות מעשה סמלי ביותר שיבטא תנאי זה.</p>	<p>כ"ז: א' ח'</p>	<p>קיום התורה – תנאי לאחיזה בארץ</p>
<p>יש לבאר מהותה של שמחה זו. עיקר השמחה היא התחושה הפנימית – "ובטוב לבב" – כשאדם מאמין שכל מה שיש לו הוא מאת ה' ושמח בחלקו, אף אם "חסרים" לו כמה דברים.</p>	<p>"תחת אשר לא עבדת את ה' א' <u>בשמחה</u>... ועבדת את אויביך" וכו'. לא די בכך שאדם עובד את ה', אלא צריך הוא לעובדו בשמחה שנאמר: "עבדו את ה' בשמחה" (תהלים, ק')</p>	<p>כ"ח: מ"ז- מ"ח</p>	<p>השמחה – עיקר גדול בעבודת ה'</p>

סדר נצבים

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>ערבות זו נתקבלה בברית שכרת ה' עם ישראל בערבות מואב, וכוחה יפה לעולם (חלותה – רק בכניסתם לארץ, עיין רש"י כ"ט: כ"ח).</p>	<p>"פן יש בכם איש או אשה... והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי... לא יאבה ה' סלוח לו... והנגלות לנו ולבנינו עד עולם" – "לנו ולבנינו לבער הרע מקרבנו, ואם לא נעשה דין בהם – ייענשו הרבים" (רש"י). "כל ישראל ערבים זה בזה" ואין אדם רשאי לנהוג באופן עצמאי ולחשוב שאינו פוגע באחרים.</p>	<p>כ"ט: י"ז-כ"ח</p> <p>כוחה של ערבות</p>
<p>מטרת העונש, הגלות, היא להביא את האדם להתבוננות בכל מה שעובר עליו, היחיד והציבור, ולקשר בין התוצאה לסיבה. בפרשת התוכחה, "בחוקותי", מפרטת התורה מצבים שבהם מתייחס העם לעונשים כאל "מקרה" – עיין שם.</p>	<p>"והיה כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה... והשבות אל לבבך בכל הגויים אשר הדיחך ה' א' שמה" – "התבונן בחלקו הסותר (הקש, העמד את האמת מול השקר והבחן בחלק הסותר, המפיל את עמיתו) ותשיבם אל לבבך יחדו להבחין האמת מן השקר, ובזה תכיר כמה רחוקת מן האיל יתעלה בדעות ובמנהגים אשר לא כתורתו" (ספורנו).</p>	<p>ל': א'</p> <p>חובת ההתבוננות בהשגחת ה'</p>
<p>עיין לעיל י"א: כ"ו-כ"ח ופירוש הרמב"ן שם (פסוק כ"ט). יסוד זה נזכר לראשונה אצל קין: "הלא אם תטיב שאת, ואם לא תטיב לפתח חטאת רובץ" (בראשית, ד': ז').</p>	<p>"ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב ואת המות ואת הרע... ובחרת בחיים" – "כי שני הדרכים <u>בידם וברשותם</u> ללכת באשר יחפצו בה, ואין מונע ומעכב בעדם... וכי <u>יעצתך</u> שתבחר בחיים" (רמב"ן).</p>	<p>ל': ט"ו-י"ט</p> <p>בחירה חופשית</p>

סדר וילך

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>סמוך לפטירתו עושה משה רבנו את הדבר החשוב בעיניו ביחס לעם ישראל – חיזוקם לקראת הכניסה לארץ. זוהי דוגמא מופתית לאחריותו ואהבתו של מנהיג לעמו.</p>	<p>”וילך משה וידבר את הדברים האלה אל כל ישראל. ויאמר אליהם... לא אוכל עוד לצאת ולבוא... ייהושע הוא עובר לפניך... <u>חזקו ואמצו</u> אל תיראו ואל תערצו מפניהם” וכו’.</p>	<p>פר’ ופס’ ל”א: א”י</p> <p>חיזוק העם על ידי מנהיגו</p>
<p>למרות שכבר עשה זאת משה על פי צווי ה’ (במדבר, כ”ז: י”ח-כ”ג), חזר על כך סמוך לפטירתו לחיזוק. גם לא הסתפק בכך שיהושע יקבל מינוי מהקב”ה – להלן ל”א: י”ד.</p>	<p>”ויקרא משה ליהושע ויאמר אליו <u>לעיני כל ישראל חזק ואמצו</u>” וכו’ – ”שלא יאמרו למחר: בעוד שהיה משה קיים לא נתן לך רשות (להנהיג)” (חזקוני). החיזוק היה גם <u>רוחני</u>: ”וה’ הוא ההולך לפניך, הוא יהיה עמך” וכו’.</p>	<p>ל”א: ז”-ח’</p> <p>חיזוק המנהיג הבא על ידי המנהיג היוצא</p>
<p>להלן בברכות משה (ל”ג: י”ז) נאמר על שבט לוי: ”וורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל”. כבר בתחילת התארגנות העם ועוד לפני כניסתם לארץ, יוחד שבט לוי לתפקיד חשוב זה של הנהגה רוחנית.</p>	<p>”ויכתוב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים בני לוי... ויצו משה אותם לאמר... תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל” – ”ויתנה אל הכהנים בני לוי” – ”שהם מורי התורה” (אבן עזרא).</p>	<p>ל”א: ט”-י”ג</p> <p>שבט לוי – מנהיג רוחני</p>
<p>בניגוד לדעה שלימוד תורה לא משמעותי לפני ידיעת הקריאה, באה התורה ללמדנו כי כבר מגיל רך ישנה השפעה גדולה על הילד ממעמד ”הקהל”.</p>	<p>”ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה’ א’ כל הימים” וכו’ – הם <u>הטף</u>, כי ישמעו וישאלו והאבות ירגילום ויחנכו אותם... ולמדו ליראה <u>בעתיד</u> וכו’ (רמב”ן).</p>	<p>ל”א: י”ג</p> <p>ערך לימוד תורה אף לטף</p>

הרחבה/הערות	המקור		המדרה/הערך
		פר' ופס'	
<p>לימוד היטב ועל פה של שירת "האזינו" יש בו הבטחה לשימת לב וזהירות, שלא יגיע העם לחטאים ולעונשים שיבואו בעקבותיהם.</p>	<p>"ויאמר ה' אל משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וזנה... ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא... ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל, שימה בפיהם למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל" – אבן עזרא: "שימה בפיהם – שידעוה בגירסא" (בעל-פה).</p>	<p>ל"א: ט"ז-י"ט</p>	<p>הקדמת רפואה למכה</p>

סדר האזינו

הרחבה/הערות	המקור	המדה/הערך
<p>מידת גבורה היא לאדם שבאה עליו פורענות להצדיק עליו את הדין. ואכן פסוק זה אומץ על ידי הציבור לאומרו בליווי הנפטר.</p>	<p>"הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט... צדיק וישר הוא" – "שירה זו לעד היא, לפיכך מדברת השירה אחר שיבוא לישראל פורענות חטאתם (חלילה), הצור תמים פעלו בכל פורענות שהביא" וכו' (רשב"ם).</p>	<p>צידוק הדין</p>
<p>במקומות רבים מתייחסת התורה לערך יסודי זה והראשון שבהם – כפיות הטובה של אדם הראשון לאחר החטא באומרו: "האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי" וכו' (בראשית ג': י"ב).</p>	<p>"הלה' תגמלו זאת עם נבל ולא חכם" וכו' – "ומשלם רעה למי שהטיב עמו ייקרא נבל" (רמב"ן). (ספורנו: "עם נבל" – "בזוי, בהיותך כפוי טובה ומשלם גמול רע למיטיב" וכו').</p>	<p>כפוי טובה – נבל ייקרא</p>
<p>הערה ביחס לשם "הסתוריה": מורנו ורבנו הרב צבי יהודה הכהן קוק זצ"ל הייה אומר שצריך לאמר "הסתוריה" ולא, כמקובל, הסטוריה, כי "הסתוריה" הוא מלשון הסתר י-ה כלומר, ה' הוא שעושה את ההסתוריה, בסתר.</p>	<p>"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור" וכו' – "זכור ימות עולם ותבין דרכי טובו, וכמה כיון להטיב למין האנושי בכלל כשתזכור ראשונה מה שהטיב לאדם הראשון... והוא קלקל עניינו... ותבין שנית כמה הטיב לדורות והם השחיתו עד המבול" וכו' (ספורנו וכן רמב"ן). לימוד ההסתוריה מלמד את האדם להתבונן בהשגחת ה' על עולמו ועל בריותיו ולהסיק מכך מסקנות ביחס להשגחת ה' על עמו בכל דור.</p>	<p>חובת לימוד ההסתוריה (דברי הימים)</p>

הרחבה/הערות	המקור	פר' ופס'	המדה/הערך
<p>תיאור חסדי ה' יש בו הכרת הטוב כלפי המטיב, הקב"ה, וגם מועיל ללימוד על ייעודו של עם ישראל בעולם.</p>	<p>"בהנחל עליון גויים, בהפרידו בני אדם... ימצאהו בארץ מדבר... יסובבנהו, יבוננהו, יצרנהו כאישון עינו" וכו' – עיין חזקוני וספורנו שהיטיבו לתאר את חסדי ה' על עם ישראל מאז בראית העולם ועד כניסתם לארץ.</p>	<p>ל"ב: ח"י- י"ד</p>	<p>סיפור חסדי ה' על עמו – הכרת הטוב</p>
<p>לפי הספורנו ההאשמה היא בעיקר על המנהיגים הרוחניים של העם: כיון שפנו אל תענוגות לא ידעו להדריך את העם ולכן הלך ההמון ונכשל.</p>	<p>"וישמן ישורון ויבעט... ויטש אילוה עשהו" וכו' – "והנה גם בעלי העיון שבהם (חכמים שבישראל) הנקראים ישורון... עשו כמו הבהמות הבוועטות בבני אדם שנותנים להם מזון. הנה אתה ישורון, קהל תופשי התורה ובעלי העיון, פנית אל התענוגים הגשמיים ובוזה עבית מהבין דקות האמת... ולפיכך נטש ההמון אילוה עשהו" (ספורנו).</p>	<p>ל"ב: ט"ו</p>	<p>סכנת העושר</p>
<p>זוהי אחת מדרכי הנהגת ה' בעולם. על ידי ענישה כזו קל יותר למתבונן להגיע לסיבת העונש ולשורש החטא: אם בא אויב קשה כל כך, "לאַ עַם", כנראה חטאנו בעבדנו מי שנחשב "לאַ אַל".</p>	<p>"הם קנאוני בלא אל... ואני אקניאם בלא עם" וכו' – "ובשם שהם קנאוני... כַן אני אקניאם" (רס"ג). וביאר הרמב"ן: "הם קנאוני בלא אל אמת... ואני אקניאם בלא עם – הכשדים, שנאמר בהן "הן ארץ כשדים זה העם לא הייה" (ישעיהו, כ"ג), שפירושו, העם שלא הייה נחשב לגוי.</p>	<p>ל"ב: כ"א</p>	<p>מדה כנגד מדה</p>
<p>לעתיד לבוא כשיכירו וידעו כל יושבי תבל שה' אחד ושמו אחד, ישבחו את ה' גם כשהוא נוקם ונפרע מהגויים ששפכו דם ישראל, כי זהו גילוי הצדק והיושר של ה' בעולמו.</p>	<p>"הרנינו גויים עמו כי דם עבדיו ייקום" וכו' - "שיכירו כולם כי ישר ה' ולא עולתה בו, כאמרו: "ישמחו וירננו לאומים כי תשפוט עמים מישור" (תהלים, ס"ז) (ספורנו וחזקוני בפירוש ראשון).</p>	<p>ל"ב: מ"ג</p>	<p>נקמת ה' בגויים – שבח הוא לו</p>

הרחבה/הערות	המקור פר' ופס'	המדה/הערך
<p>התורה מזכירה את פרשת מי מריבה שלש פעמים ותמיד בהקשר של קידוש ה', ללמדנו כמה חמור הדבר בעיני ה'.</p>	<p>"על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש... על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל" – "גרמתם לי שלא אתקדש... ואילו דברו עימו ונתן מימיו בלא הכאה, הייה מתקדש שם שמים, שהיו ישראל אומרים: ומה הסלע שאינו לשכר ולא לפורענות... כך מקיים מצות בוראו, אנו לא כל שכן" (רש"י).</p>	<p>פרשת מי מריבה – חוסר קידוש ה'</p>

הרחבה/הערות	המקור		המדרג/הערך
	פר' ופס'		

